

הלכות שבת סימן שיט

(א) בנפשה ובכבדה חביב, (ב) בקננו ובתמחוי פטור אבל אסור, (ג) ואם ברר בקידו *קדי לאכל (ד) לאלטר, מטר: הגה (ד) *וכל מה שבבור (ה) לצרף אותה סעודה שמסב בה מיד מקרי לאלטר (המגיד פרק ח ור"י נ"ב ח"ח ובית יוסף וטור ורא"ש), (ו) ואפלו אחרים אולכים עמו שרי (תוספות פרק כלל גדול), ולכן מטר (ז) לברר (ג) הנרק שקורין שלא שייך (ח) *מן העליק המעפשים שבו, כל מה שצריך לאכל באותה סעודה (בית יוסף סימן שכא): ב יהבור (ט) אכל מתוך הפסלת בקידו להניחו אפלו לבו כיום, (י) נעשה כבורר לאוצר (יא) וחיב: ג *יהיו לפניו *שני מיני אכלים מערבים, בורר אחד מאחד

באר היטב

ולאלטר, ומהירש"י שם התייר להסיר הצרעה מן הכוס בשבת מטעם אחר, דאין ברינה בלח, וגם את הצרעה לשלח, ולא שפך ברינה אלא מה שצריך לפשפש ולברר, אבל דבר שצוץ למעלה כבר ברור הוא והיו לה כמשחיל בעינתא מולקא דאין זה בורר, ע"ש. ונסיחא דהתורה פתח עליו דהתורה זה הוא בחוק מאד, ונסיחא סימן זה ס"ק יג ובסימן חקו ס"ק ג פתח דאין להסיר הצרעה ותזכובים מן הכוס, דה"ל בורר פסלת מתוך אכל, אלא וזהו מן המשקה קצת עמקם: (ג) הנרק, ורקא אכל מתוך הפסלת: ואפלו אין העליק חללו פסלת גמור, שראויים לאכילה על ידי חזק, אסור לברר הפסלת, מ"א:

משנה ברורה

הפסלת, בגון שנקבי הפסלה דאין והאכל הוא גס⁴⁰, ופעמים הוא להפוך [ואם הוא בורר בכלי שאין דרך לברר בה, פטור אבל אסור, וברקלמה]. (ג) אפלו אם הוא בורר אכל מן הפסלת, ובקידו, אף שדעתו לאכל לאחר זמן, חיב, ואינו מטר לברר כי אם באופן שיתנה בכל השלישה אפנים, דהינו שיברר האכל מן הפסלת, וגם שהברירה יהיה בידו ולא בכלי⁴¹, וגם שיהיה דעתו לאכל מיד, שאז לאו דרך ברינה היא אלא דרך אכילה היא. אלו עקרי הכללים שביסמין זה, ונתר הפתרשים נבאר אם ירצה השם בסימן הבא:

א (א) בנפשה ובכבדה חביב. שזהו דרך ברינה, (ב) ואפלו הנה בדעתו לאכל לאלטר: (ב) בקננו ובתמחוי. פירוש רש"י, בגון היא כלי-עץ שצושים פצין צנוה, וזהו מצד אחד וקצר מצד אחר, והבורר קטניות נחתן אותם בצד הרחב ומנוצנע אותם והם מהגלגלים ויורדים דרך פיו הקצר, והפסלת שאינם צגלים נשארים בקלי, ותמחוי היא קצרה גדולה, ופטור אבל אסור דהיו בורר פלאחר יד⁴², (ג) דעקר ברינה אינו אלא בנפשה ובכבדה: (ג) ואם ברר בקידו, הנו דוקא האכל מן הפסלת, ויהפוך כל פני חיב, וברקלמן בסעיף ד זה: (ד) וכל מה שבבור וכו'. רוצה לומר, אפלו (ז) נאריך זמן הסעודה כמה שעות מקרי לאלטר, בין שהברירה היא סמוך לסעודה: (ה) לצרף וכו'. ואם כונתו קדי שישפיר גס אחר סעודה או על סעודה אחרת, חיב חטאת [טור], אף אם ממילא נשפיר מקרינהו עד לאחר הסעודה (ה) אין בכך כלום, בין ששכבר ברר בהתר: (ו) ואפלו אחרים וכו'. רוצה לומר, דאחד יכול לברר בעד כל בני הסעודה ואין בזה משום בורר, ודרך אכילה היא, ואפלו אינו אוכל בעצמו כלל עמקם גס-פן שרי, והאי 'עמו' שכתב רמ"א לאו דוקא הוא וברקלמן, עין שם שמיכית פן מן התוספות וכן משמע בדרב"מ משה האריך: (ז) לברר הנרק, ודוקא באופן זה דהיו אכל מן הפסלת, (י) אכל לא להפך, לטל העלין המעפשים מן הטובים, דהיו בורר פסלת מן האכל וחיב: ואפלו אם אין העלין חללו פסלת גמור, שראויים לאכילה על ידי חזק, אסור לברר הפסלת, מ"א:

ב (א) בנפשה ובכבדה חביב. שזהו דרך ברינה, (ב) ואפלו הנה בדעתו לאכל לאלטר: (ב) בקננו ובתמחוי. פירוש רש"י, בגון היא כלי-עץ שצושים פצין צנוה, וזהו מצד אחד וקצר מצד אחר, והבורר קטניות נחתן אותם בצד הרחב ומנוצנע אותם והם מהגלגלים ויורדים דרך פיו הקצר, והפסלת שאינם צגלים נשארים בקלי, ותמחוי היא קצרה גדולה, ופטור אבל אסור דהיו בורר פלאחר יד⁴², (ג) דעקר ברינה אינו אלא בנפשה ובכבדה: (ג) ואם ברר בקידו, הנו דוקא האכל מן הפסלת, ויהפוך כל פני חיב, וברקלמן בסעיף ד זה: (ד) וכל מה שבבור וכו'. רוצה לומר, אפלו (ז) נאריך זמן הסעודה כמה שעות מקרי לאלטר, בין שהברירה היא סמוך לסעודה: (ה) לצרף וכו'. ואם כונתו קדי שישפיר גס אחר סעודה או על סעודה אחרת, חיב חטאת [טור], אף אם ממילא נשפיר מקרינהו עד לאחר הסעודה (ה) אין בכך כלום, בין ששכבר ברר בהתר: (ו) ואפלו אחרים וכו'. רוצה לומר, דאחד יכול לברר בעד כל בני הסעודה ואין בזה משום בורר, ודרך אכילה היא, ואפלו אינו אוכל בעצמו כלל עמקם גס-פן שרי, והאי 'עמו' שכתב רמ"א לאו דוקא הוא וברקלמן, עין שם שמיכית פן מן התוספות וכן משמע בדרב"מ משה האריך: (ז) לברר הנרק, ודוקא באופן זה דהיו אכל מן הפסלת, (י) אכל לא להפך, לטל העלין המעפשים מן הטובים, דהיו בורר פסלת מן האכל וחיב: ואפלו אם אין העלין חללו פסלת גמור, שראויים לאכילה על ידי חזק, אסור לברר הפסלת, מ"א:

שער הציון

(3) בית יוסף בשם הפוסקים: (ג) רש"י: (ד) אחרים: (ה) ואם ברר אותה סעודה ואחרת, אף דחיב חטאת אין בזה, דקדשה מנשה לטחשבה, ככל מקום לא אריך למעבד הכי ופרימגדום, וצריך ראה לבררי, עין בסימן שטו סעיף ו⁴³: (1) מנ"א אכרם:

כ תוספות. וכן סתם רבו דנאל דהרמב"ם שם 2 שם אוקמא דאפי' ד רב"ם שם

(א) בנפשה וכו' ברינה: (ב) לאלטר. ודוקא אכל מתוך הפסלת, עין ס"ד. וכו' אבולעפיא דקראו דבריו בטהר"ט צחלון סימן רג פתח דמברר רש"י נראה דאפלו לאלטר נקרא בשבורר לעצמו מטר אבל לאחרים אסור, ומקרי"ט צחלון שם דחה דבריו וכתב דאפלו לאחרים שרי. עוד פתח שם מקרי"ט אבולעפיא, דהרמב"ם ס"ל דבורר פסלת מתוך אכל נמי מטר לאלטר, וכפי זה פתח דהסיר הצרעה מן הכוס מטר להסירה בשויה לאלטר, ומקרי"ט צחלון שם דחה דבריו והעלה שדעת כל הפוסקים דפסלת מתוך האכל אסור אפלו לאלטר, והנזיל פסלת מתוך האכל לעולם חיב אפלו ביד

באר היטב

פסלת, כל זה בארנו לפי דעת הרמ"א לקמן בסעיף ג, וצוין מה שכתבנו שם: * בקננו ובתמחוי וכו'. ואפלו ברר בן רק חצי שעה גרובת גס-פן אסור, גרובת אסור חצי שעה דנה ובכרה דיש בזה אסור תורה, דקראו על חצי שעה אסור מן התורה [פמ"ג]: * קדי לאכל לאלטר. ואפלו ברר רק קדי להאכיל לבחנה ועופות לאלטר, פמ"ג שרי⁴⁴: [פמ"ג]: * וכל מה שבבור וכו'. עין במשנה ברורה. וצוין בספר תוספת ירושלמי שהוקיע מן הירושלמי דבצוין לאלטר ממש, ודלא כהרמ"א, ונראה דמכל מקום אין להחמיר בזה, ודבריו הרמ"א יש להם מקור מן הש"ס שלנו, וכו' שכתב ראה בבאר הנקרא. עין שם: * מן העלין המעפשים. באופן ברינה זו יש חילוק, דאם הם עלים מפרדים, ובר לו הטובים ויחית המעפשים, וכו' שכתב מהגד"א בזה: אבל אם הם קלחים, בגון חזקת, שהעלין שמכוחן הם המעפשים, אז יסיר מוצא המעפשים, ויהיו לה כמסיר העלין לאכל התורה ושיורי ברכה, וכן כתב בסרי מגדים, דנהו לאו דרך ברינה רק לממן המאכל: * יהיו לפניו וכו'. הנה הפרי מגדים מסתפק, דאם ברר מין אחד מחברו ודעתו להחית שניהם אלאחר זמן אם שפך בזה ברינה, דהי אכל וחי פסלת, עין שם. ולענין דעת נראה פשוט מלשון הרמב"ם⁴⁵ דסבירא לה, דהברירה מה שבבורר מין אחד מחברו ועל ידיה הוא כל מין בפני עצמו, והו' ענין הפלאקה, אלא דאם דעתו לאכל חכך וזהו בידו, הו' דרך מאכל, ואם פן קל וחומר הדבר: ומה חכך שהיה מין אחד על מקומו שפך שם ברינה, וכל-שכן בזה שלחם כל מין ומין וכו' וכו' לעצמו דחיב ונתה הפרי מגדים במשפחות ובה סעיף קטן יב, אהא דאיתא שם דשרי לסמן סתמלון מן החלבון על ידי מסננת [שהוא דומה לנפה ובכרה] אף דמקרי ב' מינים, והשעם, משום דאין מסנן סתמלון כדי לאכל כי אם לנפות מראה הסנדל, ומזה הוכיח שם דהוא הדין דמטר לברר שני מיני אכלים אחד מחברו אף על ידי נפה ובכרה חכך דאין רוצה לאכלם עתה, ולענין דעמי לא דמי כלל, דהתם מרחיקו אינם עומדים לאכילה לעולם, והסתמלון נחשב פסלת הסנדל ואין רוצה לאכלה, והסתמלון יורד למטה לצוין ולא לאכילה, ולפיכך אין שו' על זה שם בורר, שאין מסננת על ידי ברינה לאכילה לעולם⁴⁶, אבל בשבורר שני מיני אכלים כל אחד מחברו כדי לאכל כל מין בפני עצמו לאחר זמן, הרי שפיר מסקן שניהם על ידי ברינה ובורר גמור הוא, וכמו שכתבנו: * שני מיני אכלים. סעיף זה קדמך הוא, דכבר פתח דין זה בסעיף א, ולא נקטה אלא כשום ספק

הלכות שבת סימן שי

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יב]

ואם כן צריך לברר נה שרצה לאכל מיד דתשובה (אכל¹³) וכו',
אכל איפכא לא, דהני פסולת מתוך אכל¹⁴.

(13) והרצת להפריד שני מיני אוכלים זה מזה בזמן הסמוך
לסעודה, ומעניין לאכול את שניהם באותה סעודה, את האחד
בתחילת הסעודה, ואת האחר לאחר מכן בהמשך הסעודה, דעת
הגר"מ פיינשטיין (ספר הלכות שבת מלאכת בורר הע' קמה)
שאסור לו להוציא את המין שרצה לאכול בהמשך הסעודה
מהמין האחר, שבאופן זה חשוב הוא כבורר פסולת מאוכל, וכן
צידד הגר"נ קרליץ (איל משולש פ"ו ס"ד). מאידך, דעת הנרי"ש
אלישיב (איל משולש שם) שמוותר לו לעשות כן, שהואיל ורצה
הוא לאכול את שניהם בסעודה, יש לשניהם דין אוכל, והרי זה
כבורר אוכל מאוכל.

(14) וחבור אחד משני מיני אוכלים בשביל חבירו המעוניין לאכול
מין זה לאלתר, אולם עיקר מטרתו בברירתו היא להסיר את
אותו המין מהתערובת, כגון הבורר בצל מתוך סלט בשביל חבירו
המעוניין לאכול את הצל, אולם עיקר מטרתו היא להסיר את
הבצל מהסלט, דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פ"ג הע' יג) שמי"מ
רשאי הוא לעשות כן, מאידך, הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ה
ס"ק ה בריה"י יש להסתפק) הסתפק בדין זה.

אכן אם בשעה שמוציאו אינו יודע מי ירצה לאכל, והוא מעבירו
בין המסובים למצוא מי שיאכלנו, וכן כשמושיטו לאדם מסוים
ומשכננו לאכול, הובא בשם הגר"ש אויערבך (ארחות שבת פ"ג הע'
ה) שמסתבר שזה נחשב שעיקר ההוצאה היתה כדי להוציא
מהאוכל שלו את הפסולת ואסור לעשות כן.

[משנ"ב ס"ק יח]

כיון שאין מספרות כל מין בפני עצמו אלא מערבין ביניהם¹⁵.

(15) ובגדר תערובת, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ה ס"ק ג
עמ' עג-עד) שאין גדר מוחלט מהי תערובת, אלא תלוי הדבר
ברעת בני אדם, שאם נחשבים בעיניהם הרבים כמעורבים זה
בזה, הרי דינם כתערובת, ואם לאו, אין דינם כתערובת, וכן דעת
הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ו עמ' מא אות א).

וחתיכות מועטות המעורבות אלו באלו [כגון שתיים או שלש
חתיכות], כתב השביתת השבת (בורר ס"ק יח) שכיון שניכרת כל
אחת לעצמה, אינן נחשבות כמעורבות ואין בהן משום בורר, ורק
בחתיכות רבות יש איסור בורר.

והפחת מילוך ורצה להסיר ממנו את הגרעינים, דעת הגר"ש
אוייערבך (שש"כ פ"ג הע' צד) שרשאי הוא לנער אותם ממנו,
שאין הם חשובים כמעורבים במילוך, ואף צידד שרשאי הוא
להסיר את הגרעינים שנשארו במילוך לאחר הניעור, שאף הם
אינם אלא מונחים בתוכו, ואינם נחשבים כמעורבים בו, אך
למעשה כתב שיעשה כן סמוך לסעודה. מאידך, דעת הגר"נ
קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ה ס"ק ח) שאסור להסיר או לנער מהמילוך
את הגרעינים שנשארו מחוברים עליו לאחר הניעור הראשון.

ולפור תערובת של מינים שונים [או תערובת של אוכל ופסולת]
על גבי שולחן וכדו' כדי שלא יהיו המינים מעורבים זה בזה, ועל
ידי זה יוכל למינם, בחלקו האחרונים אם מותר לעשות כן,

בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' עד בורר אות יא) כתב שמוותר
לעשות כן, מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (איל משולש פ"ט הע' פה)
שאסור, ודעת הגר"ש אויערבך (שש"כ שם הע' ו) שאדם אחר
רשאי למיין את המינים לאחר פיוורם, אך למפור עצמו, הסתפק
הגר"ש אויערבך (שש"כ ח"ג שם) אם מותר לו למינם.

אכן, לפור את התערובת על מנת למיין ולאכול לאלתר, אף
הגר"ש אלישיב (שם) מתיר, ואף שעל ידי הפיוור מרחיק הוא
את המין שאין הוא רוצה בו, או את הפסולת.

ערימה שמעורבים בה כמה מיני פירות או בגדים וכדו', דעת
הגר"נ קרליץ (חוט שני שם ס"ק ג עמ' ע) שמוותר לטול את המין
המונח למעלה על הערימה, בין שהמונח למעלה אינו מעורב
עם האחרים שתחתיו, אולם הוסיף, שאסור לסדר את הערימה
כולה על ידי שיטול את העליון ויסדרנו במקומו, ולאחר מכן יטול
את זה שנותר עליון ויסדרנו, וכן הלאה, שבאופן זה הרי הוא
מתקן את התערובת.

[משנ"ב ס"ק יט]

לא מקרי בריקה¹⁶, אם לא שקצת מהם אינם טובים כל-כך כמו
חתיכות האחרים¹⁷ וכו', ונפוחים חמוצים ומתוקים, מסתפק הפרי
מקדים אי מקרי מין אחד אם לא¹⁸ וכו', וכל-שכן פשוט של מיני
עופות מקלקל¹⁹ וכו' בכל דבר קשה שני מינים, כגון פלים
וכנפים, שנה פריקה²⁰.

(16) ואם שייכות הן לשני בני אדם, וכגון שהגדולות שייכות
לראובן והקטנות לשמעון, ורוצים הם לבורר לכל אחד את חלקו,
הסתפק הגר"ש אויערבך (שש"כ ח"ג פ"ג הע' סב) אם נחשבות
דן כשני מינים.

(17) והלות שחלקן אפירות היטב וחלקן קצת פחות, דעת הגר"נ
קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ה ס"ק ה עמ' פא) שאין בכך ברירה, שרק
שינוי משמעותי במאכלים כגון דגים שחלקם מעופשים או שרופים,
מחשיבם לפסולת, אבל שינוי כל שהוא לא מחשיב את המאכלים
לפסולת.

(18) בגדר החילוק שבין תערובת תפוחים חמוצים ומתוקים שספק אם
היא נחשבת למין אחד, ואילו לגבי תערובת חלקי בשר שמקצתם
צלויים ומקצתם מבושלים כתב שהם ודאי נחשבים לשני מינים,
ביאר הגר"ש אויערבך (ארחות שבת פ"ג הע' לא) שבישול וצלי הם
שני מציאות שונות, ואילו חמוץ ומתוק זהו רק טעם שונה.

וחתיכות דגים ממין אחד שבחלקן יש עצמות יותר מהאחרות, כגון
זנבות דגים המעורבים בחתיכות אחרות, דעת הגר"ש אויערבך
(שש"כ פ"ג סכ"ד) שאינן נחשבות כשני מינים.

(19) חלקי עוף שונים, כגון שוקים חזה וכנפיים ממין עוף אחד,
שמעורבים זה בזה, נחלקו הפוסקים אם נחשבים הם כמינים שונים,
הגר"ש אויערבך (מאור השבת ח"ג מכתב מ אות ג) כתב שנחשבים
הם כשני מינים. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (איל משולש פ"ג הע'
יז) והגר"נ קרליץ (שם) שנחשבים הם כמין אחד.

(20) ושני בגדים זהים אלא שצבעם שונה, כתב בשו"ת אגרות משה
(א"ח ח"ד סי' עד בורר אות י) שאם הוא מקפיד איזה צבע ללבוש
הם נחשבים כשני מינים.

קמ

הלכות שבת סימן שיט

(ד) (יב) *ומצית (השני כרי) *לאכל מיד: הגה ושני מיני דגים מקרי שני מיני אכלים, ואסור לברר אחד מחברו אלא בברר כרי (יג) לאכל מיד, אף על פי שהתיבות גדולות (יד) וכל אחת נכרת בקני עצמה: אבל כל שהוא מין אחד, אף על פי שבורר התיבות גדולות מתוך קטנות, (טו) לא מקרי (ס) ברירה. ואפילו היו שני מינים ובורר משניהם בחדר גדולות מתוך קטנות או

באר היטב

לא. דהיינו פסלת מידו אכל, וכ"כ חת"ם, ט"א: (ס) ברירה. וט"ו חולק וכתב דיש להחמיר אפילו בקני א', ולא לברר אפילו בקני א' ואפילו גדולות מתוך קטנות רק מה

באר היטב

דאם בבר והניח לאחר זמן, דדיון זה עדין לא נזכר, כי בסעיף ב לא מירי אלא באכל ופסלה ולא בשני מיני אכלים: * ומצית השני כרי וכי. עין במשנה ברורה. והנה לשון המספר מצטק מהרמב"ם פרק ח מהלכות שבת הלכה יג, והם משפט, ומצית לאסרים או לעצמו. ונכח מוסף חבת 'השני כרי' ושנה פנה המספר ונר"מ ז"ל, להודיע לנו דאיתו שאינו רוצה עמה הוא פסלה, וצריך לברר אותו שרוצה לאכל דוקא, וכמו שכתב התרומות הדשן [פמ"ג]. ואם נדע הרמב"ם הוא גמ"פן כהרמ"א, לא ברירא, דיש גדולים שאינם טובין כן, עין בספר מאמר מרדכי שהביא בשם הר"ר דוד צראמה בפרושו להרמב"ם שכתב, דבשני מיני אכלים, אף על פי שלא אכל מה שברר, אלא מה שנתה בורר כדיו הניחו לברכיים או למותרות ואכל המין הנשאר, שרי, ולא אסרינו זה אלא בבורר פסלה גמור מתוך אכל, מה שאין כן טבא דהיינו שני מיני אכלים, וכל שברר כרי לאכל לאסר שרי, עד כאן לשון המאמר מרדכי. וכן כתב גס"פ בספר מגלת ספר לדעת הרמב"ם. אמנם למעשה אין לנו מדברי התרומות הדשן ונר"מ, ששקולוהו הוא מדברי הרא"ש [והרי התיספות בדבור המתחיל 'היי' וכו'] שכתבו שבורר אותו שאינו חזק וכו', יש להספק אי פננתם בלחור זמן, או אפילו בלחור, ופליגי אדעת הרמב"ם והסמ"ג וחר הפוסקים דסבירא להו דפסלת מתוך אכל לאסר חזק. ונוגע בענין אסור דאורוקא: * לאכל מיד. הנה בספר לשונות יצחק הקשה בענין קלאכה בורר, אפילו בורר פסלת מתוך אכל אפ"י חזק, הרי היא קלאכה שאין צריך לגופה, דהרי אינו צריך להפסלת כלל, אלא שבורר כרי לחדות הנק מצליח, ודבר הוא כמציא את הפסלת לקרי: וסמ"ג דענין קלאכה בורר הוא שהפסלת אינו ראוי לאכילה, וגם האכל אין ראוי פליק לאכילה עם הפסלת שכתבו, גלל כן הוא מפריד הפסלת מן האכל, ואס"פ המלאכה אינה נקראת על בריות הפסלת, רק דמסתק האכל שיהיה ראוי לאכילה, וזהו קלאכה הצריכה לגופה האכל דמשוי לה אכל גמור. ופ"י זה דוקא פסלת מתוך אכל דאין ראוי לאכילה כלל מתחלה ומשוי לה אכל על ידי הברירה, והיא, אבל בשני מיני אכלים, כשמופרד האכל השני מחמת שאינו רוצה לאכל, חשבו קלאכה שאין צריך לגופה, כיון דאכל זה שרוצה לאכל פסלת ראוי לאכילה אף אם לא נכרת האכל השני, ופרידוהו הוא רק מחמת שפעת אין נפשו משקה בו, הרי קלאכה שאין צריך לגופה, עד כאן לשונו. ואס"פ לשי דבריו יהי דבריו הרמב"ם הנזכר בשלחן ערוך סעיף א לשיטתו דקלאכה שאין צריך לגופה חזק, אבל לדין דפסקינו דמלאכה שאין צריך לגופה פטור, לא יהיה חזק לפי זה בבבור אותו שאין חזק לאכל אפילו בקלי, ורק אם בורר אותו שחפץ לאכל לאסר ובקלי, או כדיו ולאסר זמן. וקשה, דלפי דבריו אפ"י הנהיג הרא"ש [והרי הפוסקים], דסבירא לה דקלאכה שאין צריך לגופה פטור, את הדין דאיתו שאינו חזק לאכל מקרי פסלת? ואי אפשר לוטר דלכל העתים זה כמו שמוכח בדבריו שם. ועל כרחך צריך לוטר דסבירא לה דגם בשני מיני אכלים

משנה ברורה

הבמציאים והמתלצים, שלא יעשו זה רק סמוך לסעודה, וגם יזהר שלא יברר הכמושים מן הטובים, דזה הרי פסלת מן האכל, וכמו שכתבנו בסעיף קטן ז. ובשלשלי גבורים כתב דנהג להכין זה מערב שבת, דקשה לזהר בענין הברירה בזה. והנה המחמיר ועושה כן תבוא עליו ברכה [א"ר], ובמל מקום אין למחות ביד המקליל ומכנין בשבת, דכולל לסמוך על הרמ"א הנ"ל בסעיף א בנ"ה, אף שיזהר בכל מה שכתבנו: ג (יב) ומצית השני. רוצה לומר, דאיתו שרוצה לאכל עמה חשבו פאכל והשני חשבו פסלה, ואס"פן צריך לברר זה שרוצה לאכל מיד דחשוב פאכל⁽¹⁾ ולהניח השני בקערה, אבל איכא לא. דהיינו פסלת מתוך אכל⁽²⁾, דקומא לן דאסור לברר אפילו שרוצה לאכל המין השני לאחר: (יג) לאכל מיד. רוצה לומר, שיברר אותו שרוצה לאכל מיד, ולא יברר אותו שרוצה להניח לסעודה האחרת: (יד) וכל אחת וכו'. רוצה לומר, דמכל מקום שני בזה ברירה, כינו שאין מסירות כל מין בפני עצמו אלא מערבין ביניהם⁽³⁾: (טו) לא מקרי ברירה⁽⁴⁾. אם לא (ס) שפעת מהם אינם טובים כל כך כמו התיבות האחרים⁽⁵⁾, כגון שנקדחו מפי הכשויל איתו התיבות דגים ורוצה לברר אותן שלא נקדחו, או שאינה התיבות דגים הרי מדג חי ואינה מדג מת ורוצה לברר אלו מאלו, בכל זה אפילו במין אחד שיהי ברירה וצריך לברר זה שרוצה לאכל עכשו, ודמי ממש לעלין מצפשין בסעיף א. ותפוחים תמוצים ומהומים, מסתפק הפרימגדים אי מקרי מין אחד אם לא⁽⁶⁾, ואם מחמת תמיצותו אין ראוי לאכל, הנה בנפ"א דומה לפסלת ויש בזה משום אסור ברירה, ואפילו נאכלים על ידי הדחק יש בזה אסור מדרבנן, ודמי לעלין מצפשין הנזכר לעיל בסעיף א. והנה הט"ו מחמיר אפילו במין אחד, שלא יברר אלא אות' שרוצה לאכל עמה, או שיקח סתם מן הכא כדיו להניח לסעודה אחרת, לא דרך ברירה, אבל (ט) הרבה אחרונים חלקו עליו והסכימו עם הרמ"א שפסק כהרומת הדשן. ודע, (י) דקשר עלי ומבשל מקרי שני מינים לענין זה, וכל לשון כשר של מיני עופות מתקני⁽⁷⁾, ועל כן צריכין לזהר בסעודות גדולות שמנחים כמה מיני עופות יחד ובוררין להניח למוצאי שבת, שיבררו אלו שרוצין לאכל עכשו ולא להפוך. כתבו האחרונים, שהוא הדין בכל דבר כשהם שני מינים, כגון פלים ובגדים, שיהי ברירה⁽⁸⁾,

המעבדים מתנפה כל מין על ידי ברירת חברו משנה, ועל כן מקרי מלאכה הצריכה לגופה. רק כל זה לא שייך פי אם כשהמניין מערבין יחד כל מין מחברו ונחלק המין על ידי ברירת חברו מנה, מה שאין כן כשנמנה בקערה מין אחד על מין שלמשה ממנו ומסלק להמין שלמשה כדיו להניח למין שלמשה ממנו, לא שיהי בזה מקום שיהא נקרא מלאכה שצריכה לגופה, ויותר נקרא דאפילו אסור דרבנן לא שייך בזה, וגם אפילו למאן דאמר מלאכה שאין צריך לגופה חזק, גס"פ יהיה מותר בזה, וכדמשמע לשון הרמב"ם והשלחן ערוך דהאמר: הוי לפנינו וכו' מעבדים, משמע אבל אינו מעבדים לא שיהי שם בורר בזה שמשלק מין אחד מחברו. ואפילו אם תרצה לרחק ולומר דבזה שאינו מסדר כל מין בפני עצמו הוא בכלל מעבדים ושני בזה שם ברירה, מכל מקום נראה דאין להחמיר בזה רק כשמשלקו מלמעלה ודאיתו בברירתו כדיו להניחו לאחר זמן, דאז אם הוא בכלל ברירה נוכל לוטר דמקרי מלאכה וגם מלאכה הצריכה לגופה, כיון דבמסירתו מכינו אלא אחרת, לא שנה אם מכינו על יום זה או על יום אחר, אבל אם אינו חושב אודותו כלל רק שרוצה להסירו כדיו להניח למין שלמשה ממנו, זה לא הוי בכלל בורר כלל, ודומה דמה שפסק השלחן ערוך לצייל בסימן שטו סעיף ז לענין צידת נחש דאם מתעסק שלא לשכנו מטר, והוא אפילו להרמב"ם דסבירא לה דמלאכה שאין צריך לגופה חזק, וכמו שכתבו המפרשים השעם פיון שאינו רוצה ביצום הצייד רק כדי להסירו משולל לא הוי בכלל מלאכה דאורוקא, והבי נמי בענינו שרוצה לסלקו רק כדי להניח למין שלמשה ממנו, ולענין פסלת מתוך אכל שאין שמתנפה האכל על ידי ברירתו, מה שאין כן בזה שאינו מתנפה המין שלמשה על ידי זה, ורק משום עצם הברירה שבורר כל מין מחברו, וזה לא שייך בזה, וכמו שכתבנו דאם מצינו נחש. ואף דשם יש כמה פוסקים דפליגי שם אחרמב"ם וסבירא להו דצריך השעם הוא משום דמלאכה שאין צריך לגופה פטור, ואס"פ בענינו גס"פ נאמר כן דהיא על כל פנים מלאכה שאין צריך לגופה פיון שאינו מתנפה המין שלמשה על ידי זה, ואינו רוצה גס"פ לקרית המין שלמשה ממנו בעצמו, רק כדי לסלקו ולהניח למין שלמשה ממנו, ואף דשם יש על כל פנים אסור מדרבנן ורק משום דבמקום הזה לא גזרו התירו, מכל מקום נראה דבענינו אין להחמיר בזה,

שער הציון

(1) מן אכרם: (2) מן אכרם וש"א: (3) הוספת שבת וכתב מאיר וסמ"ג משה וש"א: (4) חז"ל אדם:

הלכות שבת סימן שיח

המשך מעמוד הקודם

דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק בדיני ביטול פמ"ב אות ב), שלמהר"א את הביטול באופן זה הרי זה ספק מעשה ביטול, ואין לעשות כן. ובשורת מנחת יצחק כתב (ח"ג סי' קלז), שלכאורה נראה שהקדמת ביטול על ידי לקיחת חלק מהאוכל אינה נחשבת יגרם ביטול, כיון שאינו אלא מסיר מניעה, ואין זה דומה להגסה, שעושה בה מעשה חטום למחר את הביטול, וסיום שצ"ע עוד בדבר.

דעת הגר"ש אריה לייב (ששי"כ פ"א הע' צ), שאם המים אינם חמים בשיעור שהיד סולדת בו, אסור להוציא מקצת מהמים, ואם חמים הם בשיעור זה, יש להסתפק אם אסור הדבר, ואם היו המים מבושלים כבר והצטנו קצת, דעתו (שם) שמותר להוציא מים. אכן, לגבי סגירת ברו הסקה, דעתו (שם פכ"ג הע' טו), שמן הראוי להימנע מלסגור, אם המים שבתור אינם חמים בשיעור שהיד סולדת בו, אף על פי שמבשלים הם.

[שעה"צ ס"ק קלז]

שהא קצין הנ"ל (119).

(119) ולהוציא בכף את חלק התבשיל המונח למעלה בקדירה בלא לעשות שום היפוך והגסה בשאר התבשיל, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק ביטול פמ"א אות א) והגר"צ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ט ס"ק כ עמ' קצח) שמותר, כיון שהוצאה זו אינה דומה להגסה.

[משנ"ב ס"ק קיז]

אָל לְהוֹצִיא בְּכַף אֶין לְהַקְטִיר קָלָל (120).

(120) בבואר כוונתו כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' ער ביטול אות ח), שלגבי הגסה אין חשש יזרחא למי שרוצה להחמיר, מפני שיש מעלה בחומרא זו, מה שאין כן להוציא בכף, שאין אפילו מעלה להחמיר. והוסיף, שאף הוצאה בכף מתחתית הקדירה אינה נחשבת הגסה לענין זה, ואין מעלה להחמיר בה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק ביטול פמ"א אות ג).

משנ"ב ס"ק א) שהגסה פועלת בתבשיל יותר מאשר ביטול נוסף. ובחז"א (א"ח סי' לז ס"ק טו) מבואר, שהגסה על גבי האש הוא ענין מיוחד הפועל פעולת ביטול במאכל על ידי ריסוקו, וביאר הגר"צ קרליץ (חוט שני פכ"ט עמ' קצח), שיתכן שכוונתו שההגסה גורמת לשינוי באיכות התבשיל. ודעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק ביטול פ"מ אות א), שאף לסוברים ביטול אחר אפיה פטור, מ"מ בהגסה חייב, כיון שלא דושלים ביטול התבשיל עד ההגסה, ולפיכך נחשב התבשיל כמו שאינו מבושל כל צרכו. והשבתות השבת כתב (מלאכת מבשל ס"ק פא), שלפעמים נדבקות החתיכות שבקדירה זו לזו, ואינן מתבשלות היטב, ועל ידי ההגסה מפרידן וגומר את ביטולן. ובשו"ת אגרות משה כתב (א"ח ח"ד סי' ער ביטול אות ט), שמצוי שישנן חתיכות קטנות במאכל שלא התבשלו כל צרכן, ועל ידי ההגסה מתבשלות. וכן ביאר הגר"ש אריה לייב (אגרות שבת ח"א פ"א הע' קפא) שגם בתבשיל המבשיל כל צרכו יש עדיין מעט חלקים שאינם מבושלים כל צרכם, ומועילה להם ההגסה שיתבשלו גם הם. ובדברות משה (שבת ח"א פ"א הע' קכז, עמ' שער) ביאר, שעל ידי ההגסה נעשה כל התבשיל שווה בחמימותו ובטעמו.

ובמשנ"ב להלן (ס"ק קיז) כתב, שלדעת המגיד משנה אין ההגסה בתבשיל המבושל כל צרכו אסורה מחמתה. ובביאור הטעם שאסרו חכמים (לפי שיטתו) להגיס בו, ראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק קיז]

ומקרב לְהַבְשִׁיל (118).

(118) וכן מבואר ברש"י לעיל (סי' תד ס"ד) שאסור למחר ביטול של מאכל. וכן דוד שיש בו מים שעדיין לא הספיקו לרתוח, דעת החזו"א (ד"ר) והנהגות פ"ב אות יג) שאין להוציא ממנו מקצת מהמים, כיון שעל ידי כך ימחרו המים הנשארים להתבשל וז"ל חזו"א א"ח סי' לז ס"ק ג, וכן משמע בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' ער ביטול אות כט), וכן

הלכות שבת סימן שיח

המשך מעמוד 278

אכן, אם דעתו של חבור לאכול את האוכל לאלתר ולהאכיל את הפסולת לבהמתו לאלתר, כתב הגר"ש אריה לייב (שם) שרשאי הוא לברור את הפסולת מתוך האוכל, כמו כן, אם רק הפסולת ראויה למאכל הבהמה, דעת הגר"ש אריה לייב (שם) שמותר לברור את הפסולת כדי להאכילה לבהמה לאלתר.

[בה"ל ד"ה ה"ז]

מלשון הרמב"ם (11) וכו', שאין קטנים עליידי ברייתו לאכילה לעולם (12).

(11) וכן דקדק האגלי טל (זו"ר ס"ק א אות ב) מלשון התוספתא (שבת פ"ז ה"ז): "ונעברו לו פירות בפירות וכו', בירך אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן וכו', הרי זה חייב, הרי ששכחור שני מינים, גם אם אינו רוצה באחד יותר מבחבירו, חייב משום כור, וכן כתב החזון יחזקאל (על התוספתא שם).

(12) ומטעם זה התיר הגר"ש אריה לייב (ששי"כ פ"ב ס"ז) להשתמש בכיור שיש בו מסננת לסינון הפסולת מהמים, שכן הברירה אינה נעשית בשביל תיקון הפסולת, אלא בשביל למנוע מהפסולת העבה יותר לירד לתוך הצינור ולסתמו, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (א"ח משולש פ"ז הע' קיא) והגר"צ קרליץ (שם).

[משנ"ב ס"ק ט]

ומה שכתב 'קידו', הוא הדין בקנין ותמחוי (19).

(19) והבורר פסולת מתוך אוכל בקנין ותמחוי לאלתר, כתב בבית הלל לקמן (סי' תקי ס"ב ד"ה אם) שחייב, שאף על פי שהבורר בהם אוכל מפסולת לאלתר פטור כיון ששינוי הוא זה וכפי שכתב כאן בס"ק ב, מ"מ אין זה שינוי גמור, ומשום כך הבורר בהם פסולת מאוכל חייב. וכן כתב בבית הלל לקמן (סי' שכא ס"ב ד"ה מיד) שאין זה שינוי גמור, שכתב שהטעם שהבורר בהם אוכל מפסולת לאלתר פטור הוא משום שקנין ותמחוי אינם מיוחדים כל כך לברירה כנפה וכברה, ושאלו על פי כן אסרו רבנן לברור בהם (אוכל מתוך פסולת לאלתר) כיון שמוחידים הם לכך במקצת.

[בה"ל ד"ה ה"ז]

ואפילו ברי רק כדי להאכיל לבהמה נעופות לאלתר, נס"פ שרי (10).

(10) ולברור פסולת מתוך אוכל כדי להאכיל את הפסולת לבהמתו לאלתר, ורצונו שהאוכל לא יהיה מעורב בפסולת, דעת הגר"ש אריה לייב (ששי"כ פ"ג הע' יד) שאסור אע"פ שהוא משתמש עתה בפסולת אין היא נחשבת מוחמת כך לאוכל, כמבואר ברש"י להלן (ס"ה).

